

על מהפכת הנגשת הרמב"ם – מפעל משנה תורה

הרב יוסף אלבו

רקע וחזון

ספרו הגדול של הרמב"ם (1138-1204) "משנה תורה", בפרויקט של עשור, הונגש וזוכה לעדנה מחודשת בלימוד המוני. בשיתוף פעולה חסר תקדים בין תלמידי חכמים ומכונים, אקדמיה וישיבות - ביניהם מכון ארץ חמדה ומכון משפטי ארץ, מכון המקדש, ישיבת תורת החיים, האקדמיה ללשון העברית ועוד - זוכה החיבור לחולל מהפכה גדולה נוספת, מאז יציאתו לאור. החזון הוא שכל אחד ואחד יוכל להכיר את התורה שבעל פה כולה, באופן המקיף והבהיר ביותר, ובצורה המתומצתת והמסודרת למופת כפי שהביאה הרמב"ם.

על הספר

ספרו של הרמב"ם הוא החיבור המסכם את התורה שבעל פה בשלמותה. יצירת מופת זו של הרמב"ם מקיפה את כל יסודות ההגות היהודית ואת כל המצוות המעשיות החלות בזמן הזה ולעתיד לבוא, מן התורה ומתקנות חכמים, בלויית מעט מנהגים.

הספר נועד לחולל תמורה עמוקה בחיי העם היהודי. הוא נועד לסכם את כל ההלכה היהודית, כולל החלקים ההגותיים שבה, לסדר אותה במבנה אדריכלי מרשים, ומעל הכול להעמיד דרך אחידה לעולם היהודי. מעשה יומרי שלא נעשה מאז הופעת התורה ועד ימיו, ולמעשה, עד ימינו אנו.

ואף על פי כן הגישה אל מהותו של הספר הייתה חסומה. מפני שבאופן פרדוקסלי ככל שנכתבו עליו פרשנויות, כך הפך נחלתם של תלמידי חכמים בלבד, היפך כוונת מחברו. זאת מפני שהפרשנויות הרבות עסקו בעיקר בחיפוש אחר מקורותיו של הרמב"ם ובניתוח מעמיק של ההגדרות הפזורות במרחבי היד החזקה.

יוזמת ההנגשה

בשנים האחרונות, זכה ספרו של הרמב"ם למהפכה מחודשת. ראשית, טופל הטקסט של הרמב"ם בהוצאתו המדויקת למופת מתוך כתבי יד לאחר ששובש בידי הצנזורה הנוצרית, ובידי מעתיקים שהתרשלו. הטקסט נוקד ופוסק מחדש. כל הלכה (מתוך כתבי היד) סומנה לראשונה בפסקה חדשה, שלא כרצף הרגיל השכיח המסורתי של משנה תורה. מה שמאפשר להביט אל ההלכות הקצובות שחילק הרמב"ם כדי להקל את זכירתן על ידי הקורא.

הביאור

הביאור, שהוא הלב של היוזמה, מתאפיין בראש ובראשונה בנסיון לבאר את הרמב"ם על פי דבריו ברחבי משנתו מתוך ספריו השונים של הרמב"ם: משנה תורה, פירוש המשנה, מורה נבוכים, מילות ההיגיון, שו"ת הרמב"ם והכתבים הרפואיים. כאשר התוצאה היא שככל שהדבר אפשרי הרמב"ם יפרש את עצמו. כך משיג הלומד תשתית יסודית ומקיפה לכל לימוד שלו.

הביאור עשיר בכותרות, המספקות ללומד בהצצה בלבד תמונה רחבה, בתמונות ובזיהוי הריאליה של הצומח והחי. בסוף כל ספר צורפו נספחים מעשיים, כגון "חווה השכרת דירה" הנספח להלכות שכירות כך הלימוד הופך למעשה, עליית הרמב"ם להר הבית וכדומה.

שינוי תודעתי תורני

גדולי ישראל קראו ללימוד משנה תורה באופן של פרק ביום (מחזור לימוד של כשלוש שנים, 15 דקות בכל יום).

החזון של המפעל הוא "כל התורה לכל אחד" שהרי "כתר תורה הרי הוא מונח ועומד ומוכן לכל" (הלכות תלמוד תורה ג,א). אולם הדגש הוא לא רק על הנגישות של תורה לכל אחד ואחת ('לכל אחד') הדגש הוא על הנגשת כל התורה. אלפי הלומדים מתוודעים לתורה במובן הרחב והשלם שלה, ליהדות שלמה, למשפט ושלטון, למקדש וטהרה, לעבודת אדמה ולנבואה. הלימוד השיטתי של הרמב"ם, מסייע ללומד ומבהיר לו את משקלם של ערכי היהדות ומצוותיה. הסדר והמדרג שיצר הרמב"ם מדגיש את מקומם של המנהגים לצד דיני תורה מפורשים, ובכך יוצר את ההיררכיה המתאימה בין עיקר לטפל.

שינוי תודעה במובן הלאומי

היות והרמב"ם, שלא כמו הטור והשולחן ערוך ורוב פוסקי ההלכה, לא הצטמצם בלימוד הנוגע לגלות בלבד, אלא הציג בפני הלומד חזון הרמוני של חיי הכלל והפרט הקהילה והיחידים. הלומד נחשף להלכות שבת לצד הלכות משפט עברי, הלכות נזירות ומאכלות אסורות לצד דיני קניין הלכות בית הבחירה וקרבן פסח. לא נגזים אם נאמר שכיום הלימוד ברמב"ם הוא היחיד היכול להוליך בלומד את הבנת תמונת היהדות השלמה, הכוללת התייחסות נרחבת למוסדותיה הלאומיים והמכוונים של המדינה היהודית האידאלית אשר בה בית מקדש, מערכת משפט עברי, שלטון ומערכות ביטחון וצבא יהודי.

הצטרף למהפכה!

הביאור השלם והיחודי - שבימים אלו הושלם - פרץ דרך להמוני בית ישראל ללמוד את משנה תורה ולהבין את משנת הרמב"ם באופן בהיר קצר ושלם. אלפים רבים של תלמידי החמ"ד והשיבות התיכוניות ועוד למדו והחכימו. רבים גם לומדים בקצב שלהם. עכשיו כל אחד יכול: איש ואישה, תלמיד ורב, קטן וגדול - כפי שהדריך הרמב"ם - להצטרף ללימוד ולהכיר את כל התורה כולה, ורק כך נוכל לשאוף למימוש החזון היהודי היפה והשלם.